

Harb-ı Umumi Yıllarında Bafra'da Rum Çeteleri

Önder Duman*

Osmanlı millet sisteminin önemli unsurlarından biri olan Rumlar II. Mehmet döneminden itibaren önemli ayrıcalıklara sahip oldular¹. İstanbul'un fethini müteakip Ortodoks kilisesi ve cemaati padişahın himayesine girerken², Rumlar kendi dini liderlerini seçme şansına sahip oldular. "Millet başı" unvanı verilen Patrik II. Gennadios'a ve ona bağlı piskoposlar yargı ayrıcalığının yanı sıra vergi bağışıklığı da kazandılar³. Dolayısıyla bu şekilde Rum Ortodoks cemaatinin en yüksek dini otoritesi olan patrikhane özerk bir statüye kavuştu. Dini otoritenin bu ayrıcalıklarıyla eş zamanlı olarak cemaat de pek çok ayrıcalık elde etti. Fenerli Beyler olarak nitelenen ve çoğunlukla Patrikhane çevresinde toplanmış olan ailelerden gelen Rumlar uzun süre Osmanlı diplomasisinde etkin rol aldılar⁴. Rumlar bürokrasinin yanı sıra iktisadî alanda da uzun yıllar etkin konumda bulundular. Bilhassa deniz nakliyeciliği ve balıkçılık sahasında tek söz sahibi idiler⁵. Bunun yanı sıra ciddi kâr getiren tütün, müskirat ve gümrük mültezimliği gibi işler de yine Rum tüccarların elindeydi⁶.

Bu şekilde Osmanlı şemsiyesi altında rahat bir yaşama sahip Rum ahali arasında 18. yüzyılın sonlarından itibaren ulusçuluk düşünceleri belirmeye başladı. Bu noktada Rusya'nın önemli etkisinin olduğunu söylemek gerekir. Rum Ortodoks ahalinin dini duygularını ve ulusal emellerini kışkırtan Rusya bu ayrılıkçı çalışmalarını 1814'te Odesa'da kurmuş olduğu Filiki Eterya Cemiyeti ile kurumsallaştırdı⁷. Söz konusu cemiyetin faaliyetleri kısa sürede sonucunu verdi. 1820'de Eflak ve Boğdan'da başlayan Rum isyanı 1821'de Mora'ya ve diğer Ege adalarına sıçradı⁸. İsyân bir türlü bastırılmadı ve 1829'da Yunanistan bağımsızlığını kazandı. Bu gelişme sonrası hatırı sayılır Rum Ortodoks nüfus yine Osmanlı şemsiyesi altında yaşamaya devam ederken, söz konusu Rumlar bilhassa 1856 tarihli Islahat Fermanının kazanımları ile ayrıcalıklı konumlarını devam ettirdiler⁹.

19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Osmanlının zayıf düşmeye başlaması ile bu sefer mevcut Rum nüfus arasında milliyetçilik ve ayrılıkçılık fikirleri doruk noktaya ulaştı¹⁰. Megali İdea, diğer bir ifade ile Büyük Yunanistan düşü Rum ahalinin rüyalarını süslemeye başladı. 1894'te Atina'da kurulan Etnik-i Eterya Cemiyetinin gayretleri ile Girit'te 1897'de bir isyan çıkarıldı. İsyân ve akabinde Osmanlı Yunan Harbi istenen sonucu vermese de Etnik-i Eterya ayrılıkçı çalışmalarına devam etti¹¹. Bilhassa II. Meşrutiyet döneminde ve Balkan

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi

¹ Bülent Atalay, "Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin Siyasi Faaliyetleri (1876-1908)", *Yeni Türkiye*, S: 44 (2002), s. 194.

² Tankut Soykan, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayrimüslimler*, Ütopya Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 199.

³ M. Süreyya Şahin, *Fener Patrikhanesi ve Türkiye*, Ötüken Yay., Ankara, s. 59-60; Coşkun Üçok, "Osmanlı İmparatorluğu ve Rum-Ortodoks Kilisesi", *Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar) Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri*, Ankara 1986, s. 191

⁴ Orhan Koloğlu, "Osmanlı Diplomasisinde Rumların Rolü ve Tanzimat'la Birlikte Fransızcanın Yaygınlaşması", *Çağdaş Osmanlı Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç Sempozyumu (15-17 Ekim 1997)*, 1999, s. 128-132.

⁵ Halil Sahillioğlu, "Yabancı Gözüyle Türkler, Yahudiler, Ermeniler, Rumlar", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S: 15 (Aralık 1968), s. 46.

⁶ Bilal Eryılmaz, *Osmanlı Devleti'nde Gayri Müslim Tebaanın Yönetimi*, İst. 1996, s.98.

⁷ Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, Çeviren: Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s. 43-47.

⁸ Adnan Sofuoğlu, *Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*, Turan Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 22-42.

⁹ Atalay, *Fener Rum...*, s. 15-16.

¹⁰ Herkül Milas, *Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil, Din ve Kimlikleri*, İstanbul 2003, s. 221.

¹¹ Şahin, *Fener Patrikhanesi...*, s. 210.

Savaşı yıllarında Rum ayrılıkçı hareketleri daha da fazla taraftar buldu. Bu dönemde ayrıca Samsun'dan Batum'a kadar olan sahayı Yunanlılaştırmak ve Pontus Cumhuriyeti kurmaya yönelik faaliyetler de önemli ölçüde ivme kazandı. Dolayısıyla Harb-ı Umumiye gelindiğinde İstanbul'da Batı Anadolu'da ve Orta ve Doğu Karadeniz'de Megali İdea ve Pontus lehine ciddi bir birikim oluşmuş durumdaydı. Mevcut birikim savaşıyla beraber firar, Yunanistan'a göç ve çete teşkilatları biçiminde kendini gösterdi. Mevcut bildiri işte savaş yıllarında Pontusçu Rumların adeta merkezi haline gelmiş olan Bafra'yı ana eksen almaktadır. Bildiride savaş döneminde bölgedeki Rum çeteleri ve bunların faaliyetleri betimlenmeye çalışılacaktır.

1941 yılı itibariyle Ünye, Fatsa, Çarşamba, Terme ile birlikte Canik Sancağının bir kazası konumundaki Bafra, merkez dışarıda bırakılacak olursa en yoğun nüfusa sahip kaza konumundaydı. 393.302 nüfusa sahip olan Canik Sancağı'nda merkezde 105.044 kişi yaşarken, bunu 81.517 kişi ile Bafra izlemekteydi. Sancağın nüfus kompozisyonuna bakıldığında 265.950 İslâm, 98.739 Rum, 27.058 Gregoryan Ermeni, 1.257 Protestan, 261 Katolik Ermeni yaşadığı görülmekte, diğer bir ifadeyle nüfus % 67 İslâm, % 25 Rum ve % 7 oranında Ermeniden oluşmaktaydı. Buna karşılık Bafra kazasında 48.944 İslâm, 30.838 Rum ve 1.735 Ermeni yaşamakta, dolayısıyla Bafra'da Müslüman halk % 60, Rumlar % 38 ve Ermeniler % 2 orana sahipti. 1914 nüfusu itibariyle bakıldığında Canik'te en yoğun Rum yerleşimin Bafra'da olduğu rahatlıkla ifade edilebilir¹².

Bu kadar yoğun bir Rum yerleşime sahip olan Bafra'da bilhassa II. Meşrutiyet döneminden itibaren ayrılıkçılık tohumları ekilmeye başlandı. Bu hususta bir taraftan din adamlarının bir taraftan da Merzifon merkezli Pontus Cemiyetinin bölgede önemli çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir. Tüm bu yapılan çalışmalar Samsun'dan Batum'a kadar uzanacak Pontus hedefine yönelik olup, sürekli olarak halkın silahlanması ve vakti geldiğinde harekete hazır olunması telkin edilmekteydi. Savaş yıllarına gelindiğinde Bafra'dan başlamak üzere Kızılırmak deltası-Vezirköprü-Havza ve Merzifon hattı en yoğun silahlanmanın olduğu bölgeydi. Savaşın başlaması ile birlikte söz konusu bölgede küçük silahlı gruplar halinde Rum çete birlikleri oluşmaya başladı. Ordudan silahları ile birliklerinden firar eden ve köylerine dönemeyen kişilerin oluşturduğu bu çeteler Bafra'nın dağlık kesimlerinde, Nebyan'da saklanmakta ve Türk köylerinden gaspettikleri yiyeceklerle hayatlarını idame ettirmekteydiler. Bu küçük silahlı grupların bir araya gelmesi ve siyasî bir amaç etrafında birleşmesinde bölgedeki yerel ruhani liderlerin önemli etkisi oldu. Bu hususta özellikle Amasya Metropolidi Germanos Karavenghilis'in ve Bafra'da Piskopos Zinon'un¹³ gayretleri dikkate değerdir. Nitekim Karavenghilis yaptığı çalışmaları şu şekilde anlatır¹⁴: *“Başlangıçta küçük ve düzensiz olan bu grupları, Makedonya'daki mücadelemizden edindiğim uzun süreli deneyimle, düzenli ve savaşabilir gerilla birlikler olarak örgütlemeye başladım. Bu birliklerin sayısı çoğaldı. Onların başına bu göreve layık ve savaş deneyimi olan komutanlar geçtikten sonra, bu unvanları ki onlara ben kendim veriyordum, bu gruplar gerçek askeri birliklere dönüştü. Her biri taşranın bir bölgesini himayesi ve salt yetkisi altında bulunduruyordu.”*

¹² Bkz. *Memâlik-i Osmaniyye'nin 1330 Senesi Nüfus İstatistiği*, Dahiliye Nezâreti Sicill-i Nüfus İdâre-i Umûmiyyesi Müdüriyeti, İstanbul.

¹³ Yorgo Andreadis, *Tolika “Bacikam al beni”*, Helenceden Çeviren: Tanju İzbek, Belge Yayınları, İstanbul 1999, s. 32.

¹⁴ Georgios Nakracas, *Anadolu ve Rum Göçmenlerinin Kökeni*, Çev: İbrahim Onsunoglu, Belge Yayınları, İstanbul 2003, s. 216.

Bafra ve çevresindeki Rum çete örgütlenmesi 1916 ortalarında Rus işgali altındaki Trabzon'dan gelen bir heyetin bölgedeki çete başları ile yaptıkları görüşmeler ve hatta bazı çete başlarını Trabzon'a götürmeleri¹⁵ sonrası daha da büyümeye başladı. Bu tarihten itibaren bölgeye bir taraftan Trabzon'dan silah ve cephane sevk edilirken, bir taraftan da ruhani liderler Rum ahaliye çetelere katılım noktasında dini ve siyasi propaganda uygulamaktaydı. Bu propaganda oldukça kısa sürede sonuç verirken, eli silah tutan Rum erkekler dağlara çıkarak çetelere katıldılar¹⁶.

Bu dönemde çeteler sadece Bafra'da değil Samsun, Amasya ve Sivas arasındaki bölgede eşgüdüm altında teşkil edildi. Bölgedeki teşkilattan sorumlu kişi Vasil Usta olup¹⁷, temel amaç Rus işgal sahasının tam karşısında yer alan Osmanlı 3. Ordusunun geri bölgesinde bir asayiş sorunu çıkarmak ve muhtemel bir Rus ileri harekâtında Osmanlı ordusunu iki ateş arasında bırakmaktı.

Ruslarla birlikte hareket etme temeline bağlı bu plan kapsamında Rum çeteleri doğal olarak Ruslar tarafından destekleniyordu. Ruslar para, silah ve cephane göndermenin yanı sıra dağlardaki çetecilerin eğitilmesine katkı sağlıyorlardı. Sahilde Rus gemileri tarafından toplanan çeteciler Trabzon'a götürülmekte ve burada kendilerine Rus ve Ermeni komutanlar tarafından yaklaşık iki hafta boyunca askerî eğitim verilmekteydi. Bafra'daki çeteciler Trabzon'a Balık Gölü ve Beylik'te sahilden alınmakta, eğitim sonrası yine buralara indirilmekteydi¹⁸. Bafra'daki bu mevkilerin güvenliğinden Sava (Venizelos) çetesi sorumlu olup, Eşekçi İlya çetesi de gerektiğinde Sava'ya yardımcı olmaktadır¹⁹.

Bu şekilde Ruslar tarafından her konuda desteklenen Bafra'daki Rum çeteleri Orta Karadeniz'de 3. Ordu bölgesinde önemli bir tehdit unsuru haline geldiler. Bu durum yerel makamlar tarafından İstanbul'a iletilmiş olsa gerek 1917 ortalarında Dahiliye Nezareti bölgeye bir tahkik heyeti göndererek durum tespiti yapma gereği hissetti. Nitekim bu heyetin bölgeye gelişi ve yaptığı incelemeler sonrası kaleme aldığı rapora göre Bafra'daki Rum çeteleri 40-50 mevcutlu olup, ateş gücü yüksek silahlarla donatılmıştı. Bafra'daki çeteler gerek faaliyetleri ve gerekse eş güdüm altında kısa sürede organize olma kabiliyeti açısından daha da öne çıkmaktaydılar. Çeteler kısa sürede bir araya gelebilmekte ve büyük çaplı baskınlar yapabilmekteydiler²⁰. Rapora göre 1917 yılı ortaları itibariyle Bafra'da 13 Rum çetesi mevcut olup, bu çetelerle ilgili bazı bilgiler şu şekildeydi²¹:

İkametgâhı	Çete Lideri	Açıklama
Domuzağıl Karyesi	Sava	Efradı 25'ten 50'ye kadardır
Kurugökçe Karyesi	Deli Andon	Japon tüfekleriyle müsallah

¹⁵ Bkz. Önder Duman, *Emperyal Bir Araç Olarak Rum-Pontus Meselesi (1908-1918)*, Berikan Yayınları, Ankara 2010.

¹⁶ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.) Dahiliye Nezareti Eminiyet-i Umumiye Müdüriyeti Kalem-i Hususi (DH. EUM. KLH. 3/39-A, Kumandan Artatov'dan Dimitri Haralambidis'e gönderilen 27 Ağustos 1916 tarihli mektup tercümesi.*

¹⁷ BOA. DH. EUM. KLH. 3/39-A, Kumandan Artatov'dan Dimitri Haralambidis'e gönderilen 27 Ağustos 1916 tarihli mektup tercümesi.

¹⁸ BOA. DH. EUM. KLH. 3/39-A, Haralambidis'ten Pederi Çemenli Dimitri'ye gönderilen mektup tercümesi 9 Eylül 1916.; DH. EUM. KLH. 3/39-A, Kumandan Artatov'un 27 Ağustos 1916 tarihli mektubunun tercümesi.

¹⁹ ATASE, BDH, K: 2492, D: 603, F: 1-53.

²⁰ ATASE, BDH, K: 2888, D: 399, F: 1-10.

²¹ BOA. DH. EUM. KLH. 3/39-A Mücrimin-i Siyasiye Hakkında Heyet-i Tahkikiyece Elde Edilen Vesaik, Malumatı Havi Defter 12. 5. 1333 (12 Temmuz 1917).

		80 mevcutlu
Atılgan Karyesi	Kara İlya	Efradı 25'den 50'ye kadardır
Bafalı Karyesi	Yuvan	Efradı 25'den 50'ye kadardır
Ladikli Karyesi	Tutor, Nami diğer Dikran	
Kurugökçe Karyesi	Abanosun Yorgi	Reisin Rusya'da olduğu biliniyor
Derecik Karyesi	Sava, nam-ı diğer Venizelos	
Bafalı Karyesi	Yanika	
Kızılgök Karyesi	Yanko	
Kurugökçe Karyesi	Deli Andonun Bacanağı Yanika	Çarpışmada öldürülmüştür
Taflan Karyesi	Küçük İstil	11 adamıyla teslim olmuştur
Ebeşli Karyesi	Vasil Usta	Rusya'da olduğu söylenmektedir
Kertme Karyesi	Bayayani oğlu Teofidus	Yaralı olarak yakalanmıştır

Bafra ve çevresinde etkin olan bu çeteler 1916 yılı ortalarına kadar katl, yaralama hırsızlık ve ev yakma biçiminde çeşitli eylemlerde bulunmuşlardır. Çetecilerin arşiv kayıtlarına geçen ilk eylemi Kasnakçımermer köyünde iki Türk'ün diri diri yakılması şeklinde gerçekleşirken, bunu Otkaya, Hırsu, Cezlik, Gelemağrı, Nirancık, Taşkelik, Karaköy, Dededağı, Ahırcuk, Müyesserli, Köleyurdu köyleri ile Alaçam nahiyesindeki küçük çaplı baskınlar ve yağmalar izledi²². Rusların destekleri sonrası çetelerin bölgedeki faaliyetlerinin çapı büyüdü. Birden fazla çetenin bir araya geldiği, kalabalık mevcutlu büyük köy baskınları bu dönemde çetelerin en dikkat çekici eylemi oldu. Nitekim bu noktada Eylül 1917'de yapılan Çağşur Köyü baskını zikre değerlidir. Arşiv kayıtlarına yansıyan bilgilere göre 15 Temmuz 1917'de Dimitri, Kara İlya, Piç Vasil, Yaylalı Kel Sava, Deli Andon ve Vasil çetelerinden toplam 600'e yakın çeteci 10 kadar jandarma ile ahaliden silahlı 40-50 kişinin savunduğu Çağşur köyüne bir baskın düzenlemiş ve köyde dokuz saat süren bir çatışma yaşanmıştır. Son ana kadar köyü savunan jandarma ve ahali cephanenin bitmesi ve köyde çıkan yangınlar sonrası çaresiz biçimde teslim olmuş, çeteciler önce jandarmaları kurşuna dizmişler, ardından ahaliyi katletmişlerdir. Osmanlı belgelerinde “*Çağşur vaka-i faciası*” olarak geçen bu baskın sonucunda köyün bütün evleri yanarken, 38'i kadın ve kız çocuğu olmak üzere toplam 68 kişi hayatını kaybetmiştir²³.

Bafra'daki Rum çete faaliyetleri bunlarla sınırlı kalmamış aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere savaşın sonuna kadar yine baskın, katl, yağma, yakma, yaralama ve hırsızlık gibi pek çok asayiş sorunu yaratmışlardır²⁴:

Tarih	Zanlılar	Açıklama (İşlenen Suç)
5 Nisan 1916	Ormanos köyünden Filippus ve kayınbiraderi	Hırsızlık ve katl

²² *Pontus Meselesi*, Matbuat ve İstihbarat Matbaası, Ankara 1338, s. 3-13.

²³ BOA. DH. EUM. 6. Şb. 27/10 Bafra Kazası Kaimakamlığı ve Jandarma Alay Kumandanlığı'nın 18 Teşrin-i Evvel 1333 (18 Ekim 1917) tarihli raporu.; Bafra Kaymakamlığı'nın 25 Teşrin-i Evvel 1333 (25 Ekim 1917) tarihli şifre telgrafi.

²⁴ Duman, *Emperyal Bir Araç...*, s. 90-94.

23 Nisan 1916	Şaki Simon ve Kirako ve Boyalı Baraş	Yol kesme, gasb, yaralama
23 Mayıs 1916	Hotmeşe köyünden Yani Oğlu Vasil	Eşkîyalara yataklık
24 Mayıs 1916	Yaraltı köyü ikinci muhtarı Anesti	Katl
15 Haziran 1916	Canikliyurdu köyünden Todik oğlu Yorgi veled-i Yordan	Şekavet ve eşkıyaya yataklık
19 Haziran 1916	Tekye Hristiyani köyünden Anastas	Şekavet ve eşkıyaya yataklık
31 Haziran 1916	Samsunlu Kara Yorgi ve Lazari ve arakadaşları	Jandarma neferini yaralama, eşkıyaya yataklık
31 Ağustos 1916	Virhon oğlu Aleksî	Katl ve yaralama
16 Kasım 1916	Asmaçam papazının mahdumu Vefanyert, Havzalı Yanıka biraderi Kosta	Jandarma neferi Suhte oğlu Hüseyin'in katli, gasb
30 Kasım 1916	Çukur köyünden Avram oğlu Yorgi, Sarafim, Kirako	Yol kesme
1916	Piç Vasil çetesi	Posta muhafızı memuru jandarma süvari Hasan'ın katli
1916	Piço çetesi	Çerkes Hacı Receb, Yazıcı Arnavud Bayram ve pederinin katli
19 Mart 1917	Karapınar köyünden Kirako, Konstanti, Orak Hoca, Yedikli Yani, Totos oğlu Yani	Karaköy'de mukim Deveci Mehmed Ali'nin Katli
21 Nisan 1917	Müderrişgediği köyünden Andon oğlu Kirako	Terskırık köyünden Çongar oğlu Yusuf
12 Mayıs 1917	Boyalıca köyünden Abasızoğlu Lefter ve mahdumu Tanas	EyNEGazi köyünden Maraz oğlu Mustafa'nın darben katli
4 Haziran 1917	Aktekke köyünden İstil ve refikleri	Şekavet ve eşkıyaya yataklık
2 Ağustos 1917	Asar köyünden Sava oğlu Anastas, Sarafim oğlu Fota, Vasil oğlu Pauli	Şekavet ve eşkıyaya yataklık
27 Ağustos 1917	Darboğaz'dan Liyanos	Şekavet ve eşkıyaya kılavuzluk
9 Ekim 1917	Darboğaz köyünden Lazari oğlu Anesti, Aktekke köyünden Sava oğlu Lazari	Şekavet
31 Ekim 1917	Dikencik köyünden Kireki oğlu Dimit	Şekavet
31 Ekim 1917	Rum mahallesinden Lazari oğlu Andon	Yol kesme
5 Kasım 1917	Tekye Hristiyani köyünden Kirilosmi	Şekavet
19 Kasım 1917	Gökçesu köyünden Yorgi oğlu Vasil	Eşkîyaya kılavuzluk ve yataklık
25 Kasım 1917	Selemelik köyünden Anastasoğlu	Şekavet

	Sava, Aleksandr	
3 Aralık 1917	Kolaybaşı köyünden Lefter oğlu Baraş ve Panayotoğlu Avram	Eşküyaya kılavuzluk
1917	Deli Andon çetesi	Kasabalı Mahir Ağazade İsmail Efendi ve Kara Gehidiye (?) ile Ardahanlı İki Kürt'ü katli
1917	Deli Andon çetesi	Jandarma Hüseyin ve bir askerin katli
1917	Nebyan Rum çeteleri	Hakkı ve Harunizade Şevket Bey'in değirmenlerinin, evlerinin ve samanlıklarının yakılması
1917	Kobrak çetesi	Hacı Bilal'in ve Salih Bey'in samanlık ve anbarının yakılması
1917	Rum çeteleri	Karaköy'de bazı çiftliklerin yakılması
1917	Sorakya İstavri ve Bico çeteleri	Kasabalı Deli Mehmed'in iki, Hüsrevlizada Şevket Efendi'nin, Hüsrevlizada Salim Efendi'nin, Halim Ağa'nın çiftliklerinin yakılması.
1917	Deli Andon çetesi	Bekçioğlu Tevfik Ağa çiftliğinin tümüyle yakılması
1917	Piç Vasil	Hatib İsmail Efendi mahdumu Hamza'nın katli
1917	Kara İlya çetesi	Kasnakçımermer köyünden biri erkek otuz iki kadının katli
1917	Kara İlya çetesi	Bir jandarma neferiyle, Kasnakçımermerden iki kişinin katli
1917	Rum çeteleri	Oruç kovgası köyünün tümüyle yakılması
1 Ocak 1918	Aynderesi köyünden Balcıoğlu Yorgi ve Aktekke köyünden Bandil oğlu Sava	Katl ve şekavet
12 Şubat 1918	Karahüseyinli köyünden Karaca oğlu Mihail ve mahdumu Kiryako	Şekavet
13 Şubat 1918	Canikliyurdu köyünden Konstantin oğlu Yani	Eşküyaya kılavuzluk
25 Şubat 1918	Elmacık karyesinden Nikola	Şekavet
28 Şubat 1918	Aktekke köyünden İstefani oğlu Yani	Şekavet
Şubat 1918	Üç yüz kişilik Nebyan çeteleri	Mişelitürkmenleri köyünü basmak, ahaliden 30 kadarını katl etmek, aşar

		ambarını gasb etmek
4 Mart 1918	Karahüseyinli köyünden Anastas, Akköy'den Karabaşoğlu Yorgi	Şekavet, eşkıyaya yataklık
19 Mart 1918	Deli Andon, Aşıl, Kıvrak Lefter, Gülyar	Katl ve yaralama
19 Mart 1918	Cerlik köyünden Yani	Eşkıyaya yataklık
19 Mart 1918	Asar köyünden Lefter oğlu Baraş	Şekavet
30 Mart 1918	Sıklık köyünden Sarafım oğlu Kireki, Anastas	Ev yakılması
12 Mayıs 1918	Domuzağılı köyünden Panayot oğlu Anastas	Katl, yaralama ve hayvan gasbı
4 Haziran 1918	Killik köyünden Yani oğlu Nikola	Şekavet
4 Haziran 1918	Karaköy'den Anastas oğlu Lefter	Şekavet
4 Haziran 1918	Karahüseyinli'den Papas Yani mahdumu Yanko	Şekavet
28 Mayıs 1918	Nebyan çeteleri (40 kişi)	Belalan köyünde iki erkek ve dört kadının katli
8 Haziran	Nebyan çeteleri	Galebe köyünde ahaliden bir kişinin katli, hayvan gasbı
15 Mart 1918	Deli Andon çetesi (20 süvari, 20 piyade)	Balık gölündeki dokuz Türk balıkçıyı katl, gasb
8 Haziran 1918	Otkaya köyünden Lefter oğlu Avram	Şekavet
8 Haziran 1918	Nebyan çeteleri	Arnavud Bekir'in katli, silahının gasbı
16 Haziran 1918	Nebyan çeteleri	Hacılar köyünde Hacı Sait Ağa çiftliğinde iki erkek ve bir kadının katli, hayvan gasbı
20 Haziran 1918	Nebyan çeteleri	Karsu köyünde Çizmelizade Mehmed Efendi'nin evinin basılması bir kadının katli
26 Haziran 1918	Nebyan çeteleri	Hacılar Kürtler köyünde Hacı Ömer Ağa'nın çiftlik hayvanının gasbı
29 Temmuz 1918	Aktekke köyünden Mirko oğlu Yorgi	Şekavet
12 Ağustos 1918	Asar köyünden Grigor oğlu Hambı	Şekavet
26 Ağustos 1918	Pireyurdu köyünden Sava oğlu Marko ve Anastas oğlu Anesti	Şekavet
9 Eylül 1918	Nilimekik köyünden Dimeş oğlu Anastas, Karagöl köyünden Simyon oğlu Vasil	Şekavet
23 Eylül 1918	Kösedik köyünden Anastas oğlu Yorgi ve Baraş oğlu Konstantin	Şekavet
18 Nisan 1918	Nebyan çeteleri	Ada karyesinde İslam

		ahalinin emvalinin yağmalanması
22 Nisan 1918	Yirmi kadar Rum eşkıyası	Ağlar köyündeki malların yağmalanması
19 Mayıs 1918	Nebyan çeteleri	Yığıtalan köyünde Ömer oğlu İbrahim'in katli, emvalinin ve hayvanının gasbı
21 Mayıs 1918	Nebyan çeteleri	Lengerlü köyünün muhtarı Arif ile kardeşi Bayram'ın hanelerinin yakılması

Kaynakça

A. Arşivler

1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)
2. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt İdaresi Arşivi (ATASE)

B. Tetkik Eser ve Makaleler

- ANDREADİS Yorgo, Tolika “Bacikam al beni”, Helenceden Çeviren: Tanju İzbek, Belge Yayınları, İstanbul 1999.
- ATALAY Bülent, “Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin Siyasi Faaliyetleri (1876-1908)”, *Yeni Türkiye*, S: 44 (2002), s. 194-204.
- DUMAN Önder, *Emperyal Bir Araç Olarak Rum-Ponrus Meselesi (1908-1918)*, Berikan Yay, Ankara 2010.
- ERYILMAZ Bilal, *Osmanlı Devleti'nde Gayri Müslim Tebaanın Yönetimi*, İstanbul 1996.
- CLOGG Richard, *Modern Yunanistan Tarihi*, Çeviren: Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.
- KOLOĞLU Orhan, “Osmanlı Diplomasisinde Rumların Rolü ve Tanzimat'la Birlikte Fransızcanın Yaygınlaşması”, *Çağdaş Osmanlı Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç Sempozyumu (15-17 Ekim 1997)*, 1999, s. 127-135.
- Memalik-i Osmaniye'nin 1330 senesi Nüfus İstatistiği, Dahiliye Nezareti Sicill-i Nüfus İdare-i Umumiyesi Müdüriyeti, İstanbul.
- MİLAS Herkül, *Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil, Din ve Kimlikleri*, İstanbul 2003.
- NAKRACAS Georgios, *Anadolu ve Rum Göçmenlerinin Kökeni*, Çev: İbrahim Onunoğlu, Belge Yayınları, İstanbul 2003.
- Pontus Meselesi, Matbuat ve İstihbarat Matbaası, Ankara 1338.
- SAHİLLİOĞLU Halil, “Yabancı Gözüyle Türkler, Yahudiler, Ermeniler, Rumlar”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S: 15(Aralık 1968), s. 44-48.
- SOFUOĞLU Adnan, *Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*, Turan Yayıncılık, İstanbul 1996.
- SOYKAN T. Tankut, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayrimüslimler*, Ütopya Yayıncılık, İstanbul 1999.
- ŞAHİN M. Süreyya, *Fener Patrikhanesi ve Türkiye*, Ötüken Yayınları, Ankara 1980.
- ÜÇÖK Coşkun, “Osmanlı İmparatorluğu ve Rum-Ortodoks Kilisesi”, *Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar) Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri*, Ankara 1986, s. 189-192.

